

Karel Havlíček Borovský – Král Lávra

Byltě jednou jeden
starý dobrý král,
ale je to dávno,
taky od Čech dál,
troje moře, devatery hory
dělí kraj ten od české komory,
kde on panoval.

Bylt' král irský Lávra,
povím zkrátka vám,
a já o tom králi
pěknou píseň znám:
nalej, stará, čerstvého do číše
a vy, kluci, poslouchejte tiše,
já ji zazpívám.

Posud krále Lávru
chválí irský lid,
nebyl ani tyran,
nebyl taky žid,
nenabíjel cizím svoji kasu,
rekrutýrkou nesušoval chasu,
nedal chudé dřít.

Jenom jednu slabost
ten král dobrý měl,
že jest na holiče
tuze zanevřel,
dal se holit jenom jednou v roce,
dlouhé vlasy po krku široce
nosil jak roj včel.

Horší ještě bylo:
vždy na letnice,
jak očistil holič
královské líce,
čekala jej podivná odplata,
nic na stříbře, ale skrze kata,
to šibenice!

Divili se lidé,
mrzela je dost
na tom dobrém králi
tato ukrutnost;
však co král chce, zdrávoť pro poddané,
tak po letech zvykli si Irčané
na tu podivnost.

Jenom holičové,
zvyknout nemohli,

na šibenici je
špatné pohodlí,
než co dělat? Nic jim nezbývalo,
leda trpět, neb jich bylo málo
na rebelii.

Každý rok, když táhlo
již na letnice,
sebral se bradýřský
cech do radnice:
tam chudáci smutně los metali,
komu padne holit bradu králi
a - šibenice.

Padl los, ach, padl:
letos Kukulín
bude holit krále,
staré vdovy syn;
jak to stará vdova uslyšela,
omdlěla ustrašená celá:
„Ach, můj Kukulín!“

Již posloužil králi,
již ho vede kat,
ukrutnou odměnu
za tu službu brát:
tu se matka skrze zástup tlačí,
spěchá, co jí staré síly stačí,
zaň orodovat.

„Králi, pane králi,
syn můj jedinej,
pro Boha tě prosím,
slitování měj!
Co si počnu, já ubohá vdova,
raděj sama umřít jsem hotova,
jen mi syna dej!“

Králi, milost, pane!
Máš to lidský cit?
Nevinného hocha
katem utratit?
Muž můj padnul v službě tvého dvoru
a ty chceš mou jedinou podporu
hanebně mi vzít? -

Jestliže ty, králi,
dobré srdce máš,
jistě každoročně
jednou blázníváš:

pro nic za nic, pro královské vousy
kat člověka bez viny zardousí,
to jsi otec náš?“ -

Král se na ty řeči
velmi zastyděl,
ale ještě více
slitování měl,
nezlobil se, vzdychnul jen hluboko,
dobré srdce tisklo slzu v oko,
zastavit velel.

Všem se kázal vzdálit,
jen sám Kukulín
povolán ku králi,
bledý jako stín;
král tu sedí, na klíně korunu:
„Přístup, synku, blíže sem ke trůnu
i pod baldachýn.

Přísahej, že smlčíš
na věčné časy,
co jsi na mé hlavě
viděl pod vlasy,
pak tobě neublíží v ničem
a ty budeš mým dvorním holičem
po všechny časy.“

Rád přísahal mladík
a byl propuštěn
zvěstovati matce,
jak jest povýšen;
pak holíval obden králi líce
a již žádný holič na letnice
nebýval věšen.

Těšili se lidé,
že ten dobrý král
jedinou svou chybu
vymluvit si dal;
více však než celý národ irský
počestný cech holičsko-bradýřský
si ho liboval. - -

Stojí mladý holič
v dvorském obroku,
raduje se matka
z toho pokroku,
jasné hvězdy na fraku se třpytí,
zlaté porty, vyšíváné kvítí,
břitva po boku.

Než co platí hvězdy,
zlaté třepení
když srděčko trápí
ostré hryzení:
nevyjevit nic po věčné časy,
co vidívá králi pod vlasy
vždy při holení!

Husy štěbetají,
tichá je labuť;
kdo chce tajnost smlčet,
holičem nebud';
holičovi vědomosti šhubou,
než je poví, přenáramně hubou,
jazejček je rtuť!

„Ach, můj milý synu,
co tě sužuje?
Ve dne nemáš stání,
v noci pokoje:
bývals vesel, teď ti líčko vadne,
mladé tělo den ode dne chřadne,
pověz, co ti je?“

„Má milá matičko,
ach, pomoc žádná!“
„Můj milý synáčku,
moc zví, kdo se ptá;
v černém lese bydlí poustevníček,
ten má od všech lidských srdcí klíček,
on ti radu dá.“

Pravil starý v lese:
„Dobře znám tvůj kříž,
synku, ty jsi holič
a tajemství víš.
Ty je nesmíš povědít žádnému,
neulehčíš ale srdci svému,
až to vyslovíš.

Blíže u Viklova
na stoku dvou řek
stojí dutá vrba
třetí lidský věk;
všeptej do ní v tiché noční době
své tajemství, a ulevíš sobě,
jiný nemám lék.“ -

Hned tu noc se holič
z domu vypravil
zkusit, co mu stařec
v lese poradil,

a našeptal do vrby hltavě,
co král Lávra skrývá na své hlavě,
pak se uzdravil.

Po tom uzdravení
prošel krátký čas,
tu strožil král Lávra
hlučný dvorní kvas,
z celé země paničky a páni
sjeli jsou se k tomu hodování
na králův rozkaz.

A po hodování
velikánský sál
hladce voskovaný
čekal již na bál;
ještě k tomu na tu dvorní švandu
nejslavnější karlovarskou bandu
objednal si král.

Po Češích je doma
vždycky malý sled,
ale všude jinde
naplňují svět:
muzikanty, jezdce, harfenice,
ouředníky, sirky ze Sušice
najdeš všude hned.

Táhli hudci k bálu,
až pan Červíček
silným kvapem ztratil
z basy kolíček,
a když přišli k viklovskému brodu,
zpozoroval tu svou velkou škodu
na stoku dvou řek.

Tam u duté vrby
s basou smutně stál:
„Půjdu-li ho hledat,
promeškáme bál!“
Uříz z vrby větev na kolíček,
co způsobí, o tom pan Červíček
nic se nenadál.

Způsobil tam s basou
králi čistou věc,
jak na bále pustil
po strunách smyčec,
tu řve basa, až všechno přehluší:
„Král Lávra má dlouhé oslí uši,
král je ušatec!“

Král dal hned Červíčka
s basou vyhodit,
bylo však již pozdě
basu oběsit,
a tajemství, pro něž lazebníci
umírali jsou na šibenici,
rozeslo se v lid.

Co nyní celý svět
věděl od basy,
nebylo nic platno
skrývat pod vlasy,
tak král Lávra nosil po tom bálu
svoje dlouhé uši bez futrálu
po všechny časy.

A po krátké době,
když utich povyk,
líbil se přec lidu
dobrý panovník,
zdálo se jim, že ty dlouhé uši
právě dobře ke koruně sluší,
velká věc je zvyk! -

Tu je konec písně:
zdráv buď Lávra král!
Kukulín ho vždycky
holil a stříhal,
neb to nikdy najevo nevyšlo,
jak tajemství až do basy přišlo
a z basy na bál.

Není každá vrba
jako viklovská,
ani každá basa
jako červíčkovská;
a když tě co na jazyku svrbí,
našeptej to jen do staré vrby,
dceruško drahá!

HAVLÍČEK-BOROVSKÝ, Karel. *Stokrát plivni do moře*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1990, Král Lávra. s.133 - 144. ISBN 80-202-0208-0.

HORA-HOŘEJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí: 7. díl*. 1. vyd. Praha: Via Facti, 1998, 219 s. ISBN 80-238-2999-8.

Město Počátky: Osobnosti města - Zdeňka Havlíčková. *Www.mtr.estranky.cz* [online]. 2012 [cit. 2012-02-05]. Dostupné z: <http://www.mtr.estranky.cz/clanky/mesto-pocatky/osobnosti-mesta---zdenka-havlickova.html>

- 1) Jak se jmenoval král s oslíma ušima v řecké mytologii?
- 2) Proč měl oslí uši řecký král (jaké měl vlastnosti)?
- 3) Najdeme zde důvod, proč měl král Lávra oslí uši?
- 4) Jaký byl král Lávra? (Jaké měl vlastnosti)? Srovnej jeho vyjmenované vlastnosti a jeho chování. Shodují se?
- 5) Kde se příběh odehrává? Proč?
- 6) Znějí jména Kukulín a Viklov irsky (anglicky)?
- 7) Vysvětli, co jsou letnice.
- 8) Proč nechal holiče popravovat?
- 9) Jak vyřešil žádost Kukulínové?
- 10) Jak zemřel její muž?
- 11) Jak vyřešil Kukulín své trápení?
- 12) Odkud si objednal král Lávra muziku? Proč?
- 13) Co se stalo panu Červíčkovi?
- 14) Jak na to reagoval král?
- 15) Obvyklý úvod, král, dobrý konec – co to připomíná za žánr?
- 16) Co mínil Havlíček poslední slokou (závěrečným poučením)?
- 17) Kde se takovéhle poučení vyskytuje?
- 18) Proč oslovuje dceru? Kde dílo napsal?
- 19) V jakém městě nám blízkém u manželů Trojanových žila téměř tři roky (od r. 1867) dcera K. Havlíčka Zdenička?
- 20) Karla Havlíčka známe jako prvního špičkového novináře – kritika, velmi ostrého (břitkého), přímého a nebojácného, který neváhal tepat do nedotknutelných vlastenců i současných politiků za cenu skandálu či soudu (ve všech soudních procesech se dokázal obhájit). V Králi Lávrovi se však uchýlil k velmi mírné a shovívavé – jinotajné kritice. Vyjmenuj věci, které druhoplánově kritizoval.
- 21) Co mohlo hrát roli k této mírné formě?

Řešení:

- 1) Midas.
- 2) Král Midas byl namyšlený (domýšlivý), až pyšný, myslil si, že ví všechno nejlíp. Ušima ho potrestal Apollón, protože se choval zpupně ve vzporu, který se ho netýkal. Soutěžili spolu Pan a Apollón, kdo hraje lépe, králi se více líbila Panova hra a prohlásil: „Mně se víc líbí tato hudba, proto musí být lepší než ta druhá. Copak nemáš uši?“ A Apollón mu přisoudil uši, které mu patřily.
- 3) Důvod zde není.
- 4) Vypsané vlastnosti: byl dobrý, nebyl tyran, nekradl, neverboval mladé muže na vojnu, nenechal chudé sedřít; byl oblíbený. Vlastnosti vyplývající z jeho chování: byl marnivý (nechtěl, aby lidé věděli, že má oslí uši), krutý – trestal holiče šibenicí, a současně soucitný – nenechal vdovu Kukulínovou trpět.
- 5) V Irsku (od Čech dál, za třemi moři a devatero horami) – mimo Čechy kvůli cenzuře (jinak v té době byla velmi známá irská pověst o králi s oslíma ušima – využil ji pro své umístění).
- 6) Znějí velmi česky – to aby čtenář věděl, že kritizuje českého panovníka, ne nějakého vzdáleného vládce. (Irština patří do keltské větve indoevropské jazykové rodiny – vedle slovanských, germánských, románských a dalších jazyk. větví)
- 7) Letnice jsou křesťanské slavnosti (odehrávají se 50 dní po Velikonocích), ale navazují už na židovské svátky. Odehrávají se podle Velikonoc od května do června. Připomínají Ducha svatého, který sestoupil na apoštoly po Kristově nanebevstoupení.
- 8) Aby nevyzradili jeho tajemství (kvůli jedné hlouposti zemře mnoho mužů).
- 9) Smiloval se a ustanovil Kukulína vrchním holičem (i s uniformou).
- 10) I její muž – holič byl popraven.
- 11) Vyšetřal je na radu moudrého poustevníka do staříčké duté vrby.
- 12) Z Čech – nejslavnější karlovarskou bandu. Čeští muzikanti byli známí po celém světě (a s nimi i další věci – např. sirky ze Sušice), jen ne doma.
- 13) Ztratil cestou kolíček z basy, nahradil ho proutkem z vrby. Vrba prostřednictvím basy vyzradila přísně střežené tajemství.
- 14) Nechal Červíčka s basou pouze vyhodit, ale když utíchl poprask, přestal své dlouhé uši schovávat a nosil je nezakryté. Kukulín své místo ani život neztratil
- 15) Pohádku.
- 16) Neroznášej drby – svěř své tajemství vrbě - ne vždy to skončí dobře.
- 17) V bajce.
- 18) Báseň vznikla r. 1854 (tiskem až 1870 – po smrti) v Brixenu, kam byl za trest odložen (stranou od vlivu), žil zde s manželkou a dcerou, stranou od dění a přátel, psal ji pro dceru (zejména její prvoplánovou rovinu – dějovou).
- 19) V Rakovníku, Havlíček má zde od r. 1933 proti soudu sochu, dr. Alois Pravoslav Trojan ulici.
- 20) Hloupost korunovaných hlav (kvůli malé vadě umírají holiči), neomezené zákony panovníků (kritika absolutistické moci), nesmyslné zákony a nařízení, nicméně říká, že lepší panovník hloupý a laskavý než krutý. Nepřímo kritizuje i rakouského panovníka Ferdinanda I., zvaného Dobrotivý, který byl zrovna takový jako Král Lávra.
- 21) Toužil po návratu domů, usiloval o prominutí trestu, musel se chovat příkladně, často čelil domovním prohlídkám; tím, že báseň věnoval šestileté dceři, skryl kritiku mezi řádky.